

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**

ΣΕ ΜΕΙΖΟΝΑ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια, στις 25 Οκτωβρίου 2023, με την εξής σύνθεση: Ιωάννης Σαρμάς, Πρόεδρος, Σωτηρία Ντούνη, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου και Βασιλική Ανδρεοπούλου, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Βασιλική Σοφιανού, Δημήτριος Τσακανίκας, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Ευαγγελία Σεραφή, Νικολέτα Ρένεση, Αικατερίνη Μποκώρου, Αντιγόνη Στίνη, Βασιλική Πέππα, Δημήτριος Κοκοτσης, Ευφροσύνη Παπαδημητρίου, Γεώργιος Παπαϊσιδώρου, Ιωάννα Ρούλια, Ιωάννης Καλακίκος, Ελένη Σκορδά και Νικόλαος Βόγκας, Σύμβουλοι. Γραμματέας ο Γεώργιος Καρασαββίδης.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας: Σταμάτιος Πουλής.

Για να δικάσει την από 23.6.2016 (με ΑΒΔ 1266/2016) αίτηση της ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «...», η οποία εδρεύει στο ..., εκπροσωπείται νόμιμα και παραστάθηκε δια του πληρεξούσιου δικηγόρου της Γεωργίου Αλέκου (ΑΜ/ΔΣΑ 21804).

Κατά του Ελληνικού Δημοσίου, νομίμως εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά της Νομικής Συμβούλου του Κράτους Ουρανίας Πατσοπούλου.

Με την αίτηση αυτή επιδιώκεται η αναίρεση της 444/2016 οριστικής απόφασης του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο της αναιρεσείουσας, ο οποίος ζήτησε την παραδοχή της αίτησης αναίρεσης.

Τη Νομική Σύμβουλο του Κράτους, η οποία ζήτησε την απόρριψη της αίτησης. Και

Τον Επίτροπο της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ο οποίος με την από 25.10.2023 έγγραφη γνώμη του πρότεινε την παραδοχή της έφεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε στις 30 Οκτωβρίου 2023 σε τηλεδιάσκεψη με τη χρήση της επίσημης κρατικής πλατφόρμας e:Presence.gov.gr, σύμφωνα με το άρθρο 295 παρ. 2 του ν. 4700/2020, με παρόντες τους δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από την

Αντιπρόεδρο Άννα Λιγωμένου και τους Συμβούλους Γεώργιο Βοΐλη, Κωνσταντίνο Παραθύρα, Νικολέτα Ρένεση, Βασιλική Πέππα και Ελένη Σκορδά, που είχαν κώλυμα (άρθρο 293 παρ. 3 του ν. 4700/2020).

Άκουσε την εισήγηση της Συμβούλου Ευαγγελίας Σεραφή και

Αφού σκέφθηκε κατά τον νόμο

Αποφάσισε τα εξής:

1. Η υπόθεση επανεισάγεται για συζήτηση μετά την έκδοση της από 13 Ιουλίου 2023 απόφασης του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (C-313/2022), το οποίο επελήφθη κατόπιν προδικαστικής παραπομπής του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με την 545/2022 απόφαση αυτού.

2. Με την κρινόμενη αίτηση, όπως οι λόγοι αυτής αναπτύσσονται στα από 23.4.2018 και 25.10.2023 νομίμως κατατεθέντα υπομνήματα, ζητείται η αναίρεση της 444/2016 απόφασης του Ι Τμήματος, με την οποία απορρίφθηκε έφεση της αναιρεσείουσας «...» κατά της .. απόφασης του Υφυπουργού Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας. Με την απόφαση αυτή επιβλήθηκε σε βάρος της εταιρείας με την επωνυμία «...» και ήδη «...», μετά την τροποποίηση της επωνυμίας της (σχετ. η από 4.6.2006 ανακοίνωση καταχώρισης του Νομάρχη Γρεβενών στο Μητρώο Ανωνύμων Εταιρειών, ΦΕΚ τ. ΑΕ και ΕΠΕ ...) δημοσιονομική διόρθωση με ανάκτηση, ποσού 82.500,00 ευρώ, το οποίο φέρεται ότι καταβλήθηκε σε αυτήν μη νομίμως στο πλαίσιο υλοποίησης του επενδυτικού της σχεδίου.

3. Με την πληττόμενη απόφαση έγιναν δεκτά τα πραγματικά περιστατικά που εκτίθενται στις σκέψεις 4 έως 14 που ακολουθούν.

4. Με την ... απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας η Πράξη «Ενίσχυση ΜΜΕ της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας στον τομέα του Τουρισμού Β΄ Προκήρυξη» εντάχθηκε στο Μέτρο 4.2. «Στήριξη-Ενίσχυση μικρομεσαίων και πολύ μικρών επιχειρήσεων και προώθηση τοπικών προϊόντων» του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΠΕΠ) «Δυτική Μακεδονία 2000-2006».

5. Στις 10.5.2004, η εταιρεία με την επωνυμία «...» και τον διακριτικό τίτλο «...» υπέβαλε αίτηση στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, με την οποία ζήτησε να υπαχθεί το επενδυτικό της σχέδιο για τον εκσυγχρονισμό της ξενοδοχειακής μονάδας της με την ονομασία «...», που κείται στον Δήμο Γρεβενών, σε καθεστώς ενισχύσεων για τη χρηματοδοτική στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) στον τομέα του τουρισμού.

6. Με την 529/27.1.2005 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας εγκρίθηκε η υπαγωγή του επενδυτικού της σχεδίου, συνολικού προϋπολογισμού 201.900,00 ευρώ, στο ως άνω καθεστώς ενισχύσεων, στη θεματική ενότητα «τουρισμός». Το αντικείμενο της επένδυσης περιελάμβανε την κατασκευή, τον εκσυγχρονισμό και τη διαμόρφωση των κτιριακών εγκαταστάσεων του ξενοδοχείου (εκτέλεση εργασιών καθαίρεσεων, τοιχοποιϊας,

επιστροφών, οπλισμένων σκυροδεμάτων, κουφωμάτων, τοποθέτηση ηλεκτρολογικής εγκατάστασης και αποκατάσταση του δικτύου ύδρευσης - αποχέτευσης), την προμήθεια ξενοδοχειακού εξοπλισμού (κρεβάτια, έπιπλα κ.λπ.) και την εγκατάσταση συστήματος εξοικονόμησης ενέργειας (ηλιακοί θερμοσίφωνες), ενώ σύμφωνα με το Τεχνικό Δελτίο του Υποέργου επρόκειτο να δημιουργηθούν τρεις νέες θέσεις εργασίας πλέον των ένδεκα ήδη υφιστάμενων. Η εθνική και η χρηματοδοτική συνδρομή του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) καθορίστηκε στο ποσό των 90.000,00 ευρώ και η προθεσμία ολοκλήρωσης της επένδυσης ορίστηκε σε 18 μήνες από την ημερομηνία ένταξης.

7. Με την 60654/2797/8.6.2006 απόφαση της Διεύθυνσης Σχεδιασμού και Ανάπτυξης (ΔΙΣΑ) της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας διαπιστώθηκε ότι υλοποιήθηκε το εγκεκριμένο φυσικό αντικείμενο της επενδυτικής πράξης εντός της περιόδου επιλεξιμότητας των δαπανών και ότι δημιουργήθηκαν τρεις νέες θέσεις εργασίας.

8. Κατόπιν υποβολής του από 20.9.2006 αιτήματος, με την ΑΠ ... απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, τροποποιήθηκε η απόφαση ένταξης αναφορικά με τη μετοχική σύνθεση της ενισχυθείσας επιχείρησης, η οποία διαμορφώθηκε ως ακολούθως: ... με ποσοστό συμμετοχής 50% και ... με ποσοστό συμμετοχής επίσης 50%.

9. Στο 222/19.7.2010 εισηγητικό σημείωμα του Προϊσταμένου της Ειδικής Υπηρεσίας Αρχής Πληρωμής της Γενικής Γραμματείας Επενδύσεων αναφέρεται ότι στις 20.9.2006 η εταιρεία «...» υπέβαλε αίτημα τροποποίησης της απόφασης ένταξης αναφορικά με τον δικαιούχο της ενίσχυσης, ζητώντας να καταστεί νέος δικαιούχος αυτής η υπό σύσταση επιχείρηση «...» καθώς και ότι, με το ... απαντητικό έγγραφο της Περιφέρειας, γνωστοποιήθηκε σε αυτήν ότι υφίσταται υποχρέωση διατήρησης των πάγιων στοιχείων της έως τις 8.6.2011.

10. Στις 4.12.2006 καταχωρήθηκε από τον Νομάρχη Γρεβενών στο Μητρώο Ανωνύμων Εταιρειών (ΜΑΕ) η τροποποίηση της επωνυμίας της ως άνω εταιρείας σε «...» (ΦΕΚ τ. ΑΕ και ΕΠΕ ...).

11. Στις 29.10.2009 διενεργήθηκε από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας έλεγχος στο ως άνω υποέργο 19, στην έδρα της ενισχυθείσας επιχείρησης και σύμφωνα με την από 5.11.2009 έκθεση ελέγχου προτάθηκε η ανάκτηση του συνολικού ποσού της δημόσιας συνδρομής (90.000,00 ευρώ), διότι από τον έλεγχο των βιβλίων και των αδειών λειτουργίας της ενισχυθείσας ξενοδοχειακής μονάδας «...» διαπιστώθηκε ότι, στις 9.11.2006, αυτή μεταβιβάστηκε με πώληση (σχετ. το 9533/9.11.2006 συμβόλαιο αγοραπωλησίας της συμβολαιογράφου Ανθής Βαγενά - Γιώτα) από την εταιρεία «...» (ήδη «...») στην εταιρεία περιορισμένης ευθύνης με την επωνυμία «...», κατά παράβαση της υποχρέωσης μη μεταβίβασης των ενισχυθέντων πάγιων περιουσιακών στοιχείων της για χρονικό διάστημα πέντε ετών από την ημερομηνία της απόφασης ολοκλήρωσης της επένδυσης (8.6.2006), η οποία προβλεπόταν στο άρθρο 7 της

529/27.1.2005 απόφασης υπαγωγής και αποτύπωνε τον κανόνα του άρθρου 18 παρ. 5 της 192249/ΕΥΣ 4057/2002 κοινής απόφασης των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Ανάπτυξης.

12. Η έκθεση ελέγχου κοινοποιήθηκε στον ελεγχθέντα οικονομικό φορέα, ο οποίος υπέβαλε, στις 14.1.2010, τις αντιρρήσεις του. Οι τελευταίες απορρίφθηκαν με την ... απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.

13. Ακολούθως, αφού ελήφθησαν υπόψη η ως άνω έκθεση αποτελεσμάτων ελέγχου και το 222/19.7.2010 εισηγητικό σημείωμα του Προϊσταμένου της Ειδικής Υπηρεσίας Αρχής Πληρωμής της Γενικής Γραμματείας Επενδύσεων και Ανάπτυξης προς τον Υπουργό Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, με το οποίο διατυπώθηκε εισήγηση για αναλογική αναζήτηση της ήδη ληφθείσας ενίσχυσης (ποσού 82.500,00 ευρώ έναντι της καταβληθείσας χρηματοδοτικής συνδρομής, ποσού 90.000,00 ευρώ), εξεδόθη η 3411/Α.Πλ. 3704/3.8.2010 απόφαση του Υφυπουργού Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας με την οποία επιβλήθηκε σε βάρος της αναιρεσείουσας δημοσιονομική διόρθωση με ανάκτηση, ποσού 82.500,00 ευρώ, με την αιτιολογία ότι παραβιάστηκε το άρθρο 18 της ΚΥΑ 192249/ΕΥΣ 4057/2002, καθόσον η αναιρεσείουσα τήρησε την υποχρέωση περί μη μεταβίβασης των πάγιων περιουσιακών της στοιχείων μόνον επί διάστημα πέντε μηνών μετά την ολοκλήρωση της επένδυσης.

14. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση κρίθηκε ότι νομίμως επιβλήθηκε η ανωτέρω δημοσιονομική διόρθωση με ανάκτηση, διότι δεν τηρήθηκε η υποχρέωση περί μη μεταβίβασης των πάγιων περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης για χρονικό διάστημα πέντε ετών από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης ολοκλήρωσης της επένδυσης, κατά παράβαση των διατάξεων της παραγράφου 4 του άρθρου 30 του Κανονισμού 1260/1999, της παραγράφου 5 του άρθρου 18 της ΚΥΑ 192249/ΕΥΣ 4057/2002 καθώς και των όρων της παραγράφου 7 του άρθρου 7 της 597/27.1.2005 απόφασης υπαγωγής της επένδυσης στην οικεία Πράξη. Με την ίδια απόφαση απορρίφθηκαν όλοι οι προβληθέντες ισχυρισμοί της εταιρείας «...» περί μεταβίβασης της ξενοδοχειακής μονάδας σε εταιρεία συμφερόντων του ενός εκ των δύο μετόχων της για τη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητάς της, περί συνδρομής λόγων ανωτέρας βίας που οδήγησαν στην τριαύτη μεταβίβαση και περί μη παράβασης, και δη εκ προθέσεως, του άρθρου 30 παρ. 4 του Κανονισμού 1260/1999, του εθνικού κανονιστικού πλαισίου που διέπει την επίμαχη ενίσχυση και του αντίστοιχου όρου της απόφασης ένταξης για τη μη μεταβίβαση των πάγιων περιουσιακών στοιχείων εντός πενταετίας από την απόφαση ολοκλήρωσης, καθόσον με τη μεταβίβαση δεν αποκτήθηκε αδικαιολόγητο πλεονέκτημα, η ξενοδοχειακή μονάδα συνέχισε να λειτουργεί και οι μακροχρόνιες υποχρεώσεις (διατήρηση νέων θέσεων εργασίας) τηρήθηκαν από τη διάδοχο εταιρεία.

15. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η επίδικη ενώπιον αυτού διαφορά αφορά δημοσιονομική διόρθωση σε βάρος επωφεληθέντος από διάθεση κοινοτικών, ήδη ενωσιακών, πόρων ιδιωτικού φορέα, φέρουσα και τα λοιπά χαρακτηριστικά

διαφοράς, που, σύμφωνα με τις σκέψεις της 910/2021 απόφασης της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, στοιχειοθετεί διοικητική ακυρωτική διαφορά υπαγόμενη στη δικαιοδοσία του ανωτάτου αυτού Δικαστηρίου, και όχι στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ενώπιον του οποίου εκκρεμεί εν προκειμένω. Συνεπώς, το Ελεγκτικό Συνέδριο, δικάζον αναιρετικώς την κρινόμενη υπόθεση, οφείλει να επανεξετάσει τη δικαιοδοσία του επ' αυτής, καθώς ζητήματα δικαιοδοσίας μεταξύ των δικαιοδοτικών κλάδων, ως δημοσίας τάξεως, εξετάζονται αυτεπάγγελα σε κάθε στάδιο της δίκης.

16. Από τις διατάξεις του άρθρου 98 παρ. 1 του Συντάγματος συνάγεται ότι στην πρωτογενή κατά το Σύνταγμα δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου υπάγονται - μεταξύ άλλων - οι διαφορές που γεννώνται κατά τον έλεγχο των λογαριασμών των δημοσίων υπολόγων, όπως και οι αντίστοιχες από τον έλεγχο των λογαριασμών (απολογισμών) των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) ή άλλων νομικών προσώπων, που δεν είναι απαραίτητο να έχουν τη μορφή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (ΝΠΔΔ), αλλά μπορεί να είναι και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (ΝΠΙΔ), εφόσον τούτο προβλέπεται από σχετική νομοθετική διάταξη και υφίσταται εξ αντικειμένου δημόσιο ενδιαφέρον ικανό να δικαιολογήσει την παρέμβαση του Δικαστηρίου επί της διαχείρισης των πόρων και της περιουσίας τους (ΕλΣυν Ολ. 201/2021, σκέψη 9). Η δικαιοδοτική αυτή αρμοδιότητα (άρθρο 98 παρ. 1 εδάφιο στ' του Συντάγματος), όπως πάγια γίνεται δεκτό (ΕλΣυν Ολ. 1039/1995, 1104/2007, 3407/2014, 1296/2022, σκέψη 6), εκτείνεται και σε διαφορές πέραν εκείνων που ανακύπτουν από τον έλεγχο των λογαριασμών των δημοσίων υπολόγων που ασκείται από το ίδιο το Ελεγκτικό Συνέδριο, δηλαδή καλύπτει και τις διαφορές που προκύπτουν από την έκδοση αντίστοιχων εκτελεστών πράξεων άλλων διοικητικών αρχών (Υπουργοί, μονοπρόσωπα ή συλλογικά όργανα της Διοίκησης, οικονομικοί επιθεωρητές κ.λπ.), εφόσον αποτυπώνουν το αποτέλεσμα δημοσιονομικού ελέγχου.

17. Περαιτέρω, κατά την έννοια των διατάξεων των εδαφίων γ' και στ' της παρ. 1 του άρθρου 98 του Συντάγματος, ως λογαριασμός νοείται όχι μόνον η λογοδοσία, ως σύνολο, του υπόχρεου δημοσίου υπολόγου, αλλά και οποιαδήποτε, ανεξαρτήτως ειδικότερου τύπου, απεικόνιση των εσόδων και εξόδων δημόσιας διαχείρισης σε δεδομένη χρονική στιγμή. Συνακόλουθα, ο έλεγχος συγκεκριμένου - έστω και μεμονωμένου - εσόδου ή εξόδου του Δημοσίου (ή ΟΤΑ ή ΝΠΔΔ κ.λπ.), έστω και αν δεν συνοδεύεται από συνολική κρίση περί της ορθότητας του λογαριασμού, συνιστά «έλεγχο των λογαριασμών» του οικείου υπολόγου.

18. Εξ άλλου, στο άρθρο 287 παρ. 3 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Μέρος Έκτο: Θεσμικές και δημοσιονομικές διατάξεις, Τίτλος Ι: Θεσμικές διατάξεις, Κεφάλαιο 1: Τα θεσμικά όργανα, Τμήμα 7: Το Ελεγκτικό Συνέδριο) ορίζονται τα εξής: «Ο έλεγχος πραγματοποιείται βάσει εγγράφων και, εν ανάγκη, επιτόπου στα άλλα θεσμικά όργανα της Ένωσης, στις εγκαταστάσεις κάθε λοιπού οργάνου ή οργανισμού που διαχειρίζεται έσοδα ή

έξοδα για λογαριασμό της Ένωσης και στα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου που λαμβάνει πληρωμές από τον προϋπολογισμό (...)). Από τη ρύθμιση αυτή προκύπτει ότι ο ενωσιακός νομοθέτης δεν διακρίνει, ως προς τις αρμοδιότητες ελέγχου του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου, αν ο ελεγχόμενος είναι νομικό ή φυσικό πρόσωπο, δημόσιος υπόλογος ή μη, αρκούμενος στην απαίτηση το ελεγχόμενο πρόσωπο να έχει διαχειρισθεί έσοδα ή έξοδα για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

19. Από τα ανωτέρω το Δικαστήριο συνάγει περαιτέρω ότι μόνη η ιδιότητα του ωφελουμένου από δημόσια ενίσχυση εξ ενωσιακών πόρων ιδιώτη δεν αρκεί για να αποκλείσει τη σύμπτωση στο ίδιο αυτό πρόσωπο της κατά το άρθρο 98 παρ. 1 του Συντάγματος ιδιότητας του δημοσίου υπολόγου, όταν το πρόσωπο αυτό, σύμφωνα με την εφαρμοστέα ενωσιακή και εθνική νομοθεσία αναλαμβάνει, ανταποκρινόμενο στην ως άνω ενίσχυση προς αυτό, τη δέσμευση διεκπεραίωσης έργου ή υπηρεσίας, υποκείμενο, μεταξύ άλλων, σε δημόσιο έλεγχο και λογοδοσία καθώς και στην υποχρέωση, ύστερα από καταλογισμό, κάλυψης του ελλείμματος που προκύπτει στους δημόσιους λογαριασμούς από τυχόν παρατυπίες που θα διαπράξει. Όλα τα ανωτέρω (έλεγχος, λογοδοσία, έλλειμμα, καταλογισμός) στοιχειοθετούν τα βασικά χαρακτηριστικά του νομικού καθεστώτος της διαχείρισης δημόσιου χρήματος που προσδίδουν την κατά το Σύνταγμα ιδιότητα του δημοσίου υπολόγου.

20. Ενόψει όλων των ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι η διαφορά που γεννήθηκε από την άσκηση έφεσης κατά της αναφερθείσας στη σκέψη 13 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης, υπάγεται στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

21. Με την υπό κρίση αίτηση η αναιρεσείουσα στρέφεται κατά της 444/2016 απόφασης του Ι Τμήματος, προβάλλοντας παραδεκτώς τους εξής λόγους αναιρέσεως: (α) Εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 30 παρ. 4 του Κανονισμού 1260/1999 και του σε υλοποίηση αυτού θεσπισθέντος άρθρου 18 παρ. 5 της ΚΥΑ 192249/ΕΥΣ 4057/2002, εν όψει και της αρχής της αναλογικότητας, στον βαθμό που έγινε δεκτό από την αναιρεσιβαλλομένη ότι η μεταβίβαση της ενισχυόμενης μονάδας αποτελούσε αυτόματο λόγο ανάκτησης της καταβληθείσας ενίσχυσης χωρίς να ερευνηθεί εάν η επένδυση είχε πράγματι υποστεί σημαντική τροποποίηση ως προς τους όρους υλοποίησής της και ως προς την κτήση ή μη αδικαιολόγητου πλεονεκτήματος. (β) Παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, υπό την ειδικότερη αιτίαση της πλημμελούς αιτιολογίας και παραβίασης των οικείων κανόνων απόδειξης, καθόσον η προσβαλλομένη απέρριψε τους λόγους έφεσης, χωρίς να εξετάσει την ουσία των σχετικών ισχυρισμών της αναιρεσείουσας, ήτοι ότι η τελευταία δεν προσπορίσθηκε αδικαιολόγητο πλεονέκτημα από την επίμαχη μεταβίβαση, δοθέντος ότι αφενός η μεταβίβαση εχώρησε προς εταιρεία συμφερόντων του ενός εκ των δύο μετόχων της, κατέστη δε αναγκαία για οικονομοτεχνικούς λόγους βιωσιμότητας της επιχείρησης και

αφετέρου η ίδια, εν όψει και της αυτοδίκαιης εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 479 του Αστικού Κώδικα, που αποτελούν γενικό εθνικό κανόνα διέποντα τις μεταβιβάσεις επιχειρήσεων και προβλέπουν ότι σε περίπτωση μεταβίβασης ο μεταβιβάζων φορέας εξακολουθεί να ευθύνεται για τα χρέη της μεταβιβαζόμενης επιχείρησης, σε κάθε περίπτωση διασφάλισε την τήρηση των μακροχρόνιων υποχρεώσεων από τη διάδοχο εταιρεία. (γ) Παραβίαση των διατάξεων των άρθρων 5 παρ. 1, 17 παρ. 1 και 25 παρ. 1 δ του Συντάγματος, που κατοχυρώνουν την επιχειρηματική ελευθερία και το δικαίωμα στην ιδιοκτησία αντιστοίχως, σε συνδυασμό με την αρχή της αναλογικότητας, από τις κρίσεις εκείνες της αναιρεσιβαλλομένης ότι νομίμως επιβλήθηκε σε βάρος της δημοσιονομική διόρθωση αυτού του ύψους αν και τηρήθηκαν εκ μέρους της όλες οι αναληφθείσες μακροχρόνιες υποχρεώσεις και εκπληρώθηκε ο σκοπός της καταβληθείσας σε αυτήν ενίσχυσης.

22. Η Ολομέλεια ανέβαλε την οριστική κρίση επί της αιτήσεως αναιρέσεως και παρέπεμψε με την ως άνω 545/2022 απόφασή της τα ακόλουθα ερωτήματα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: *Πρώτον:* Κατά την έννοια των διατάξεων i) των άρθρων 30 παρ. 1, 3 και 4 του Κανονισμού 1260/1999 και του Κανόνα αρ. 1 περ. 1.9. του Κανονισμού 1685/2000, ii) του άρθρου 4 παρ. 3 του Κανονισμού 70/2001 και iii) των άρθρων 38 και 39 παρ. 1 του Κανονισμού 1260/1999, 4 του Κανονισμού 438/2001, 2 παρ. 2 του Κανονισμού 448/2001, 1 παρ. 2 του Κανονισμού 2988/1995 και 14 του Κανονισμού 659/1999, αποτελεί άνευ ετέρου η πώληση της ενισχυθείσας επιχείρησης, με τα πάγια στοιχεία της, τόσο ουσιώδη τροποποίηση των όρων πραγματοποίησης της συγχρηματοδοτηθείσας επένδυσης στην επιχείρηση αυτή, ώστε να δικαιολογείται καθ' εαυτή μία εθνική ρύθμιση, όπως αυτή της διάταξης του άρθρου 18 παρ. 5 της ΚΥΑ 192249/ΕΥΣ 4057/19.8.2002 (ΥΑ 9216/ΕΥΣ 916/12.2-18.2.2004), με την οποία θεσπίζεται απόλυτη για μακρό χρονικό διάστημα απαγόρευση μεταβίβασης των πάγιων περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης που έχει επιχορηγηθεί, επί ποινή ολικής ή μερικής ανάκλησης της απόφασης υπαγωγής της στην ενίσχυση, και επιστροφής του συνόλου ή μέρους της καταβληθείσας δημόσιας επιχορήγησης; *Δεύτερον:* Έχουν οι διατάξεις i) του άρθρου 30 παρ. 4 του Κανονισμού 1260/1999, ii) του άρθρου 4 παρ. 3 του Κανονισμού 70/2001 και 4.12. των κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα για την αρχή της διάρκειας των ενισχυόμενων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, iii) των άρθρων 38 και 39 του Κανονισμού 1260/1999, 2 παρ. 2 του Κανονισμού 448/2001, 1 παρ. 2, 2 και 4 του Κανονισμού 2988/1995 και 14 του Κανονισμού 659/1999, την έννοια ότι δεν επιφέρει σημαντική τροποποίηση στην πράξη συγχρηματοδότησης ούτε αδικαιολόγητο πλεονέκτημα σε κάποιον εκ των συμβαλλομένων και ως εκ τούτου δεν αποτελεί παρατυπία ούτε στοιχειοθετεί λόγο ανάκτησης της ενίσχυσης, η πώληση των πάγιων στοιχείων και της ίδιας της ενισχυόμενης επιχείρησης, που συντελείται στο πλαίσιο εσωτερικής εταιρικής συμφωνίας των μετόχων της για τη

διασφάλιση της βιωσιμότητάς της, εφόσον δεν μεταβάλλονται οι όροι υλοποίησης της επένδυσης και η μεταβίβαση χωρεί υπό νομικό καθεστώς, στο πλαίσιο του οποίου μεταβιβάζων και αποκτών ευθύνονται εις ολόκληρον για τα χρέη και τις υφιστάμενες κατά τον χρόνο της μεταβίβασης ενοχές; Και *Τρίτον*: Οι διατάξεις των άρθρων 17, 52 και 53 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η αρχή της ασφάλειας δικαίου ερμηνευόμενες σε συνδυασμό με το άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, επιβάλλουν όπως τα μέτρα της δημοσιονομικής διόρθωσης και της ανάκτησης της ενίσχυσης, κατά τα άρθρα 38 περ. η και 39 παρ. 1 του Κανονισμού 1260/1999, 2 παρ. 2 του Κανονισμού 448/2001, 4 του Κανονισμού 2988/1995 και 14 του Κανονισμού 659/1999, τελούν σε δίκαιη ισορροπία με το δικαίωμα προστασίας της «περιουσίας» του λήπτη της ενίσχυσης, άγοντας σε μερική ή και πλήρη απαλλαγή αυτού, ακόμη και αν διαπιστωθεί ότι επήλθε σημαντική τροποποίηση στην ενισχυθείσα δράση ή αδικαιολόγητο πλεονέκτημα κατά τη μεταβίβαση αυτής;

23. Με την από 13^{ης} Ιουλίου 2023 απόφασή του (C-313/22) το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης απάντησε ως εξής στα προδικαστικά ερωτήματα του ελληνικού Ελεγκτικού Συνεδρίου: 1) Το άρθρο 30, παράγραφος 4, του κανονισμού (ΕΚ) 1260/1999 του Συμβουλίου, της 21^{ης} Ιουνίου 1999, περί γενικών διατάξεων για τα διαρθρωτικά Ταμεία, έχει την έννοια ότι: – η μεταβίβαση μονάδας την οποία αφορά μια επενδυτική πράξη συγχρηματοδοτούμενη από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να συνιστά «σημαντική τροποποίηση» της πράξης αυτής, κατά την έννοια της ως άνω διάταξης, ζήτημα το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα κρίσιμα πραγματικά και νομικά στοιχεία, υπό το πρίσμα των προϋποθέσεων που θέτει η εν λόγω διάταξη – αντιτίθεται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία επιβάλλει, ανεξαιρέτως, στον δικαιούχο επιδότησης καταβληθείσας στο πλαίσιο επενδυτικής πράξης συγχρηματοδοτούμενης από τα διαρθρωτικά Ταμεία της Ένωσης την υποχρέωση να μη μεταβιβάσει, για διάστημα πέντε ετών από την έκδοση της απόφασης περί ολοκλήρωσης της οικείας επένδυσης, μονάδα την οποία αφορά η εν λόγω πράξη, επ’ απειλή δημοσιονομικής διόρθωσης συνεπαγόμενης την ολική ή μερική ανάκτηση της επιδότησης αυτής. 2) Το άρθρο 30, παράγραφος 4, και το άρθρο 39, παράγραφος 1, του κανονισμού 1260/1999, σε συνδυασμό με το άρθρο 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν την έννοια ότι: οι δημοσιονομικές διορθώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 39, παράγραφος 1, πρέπει να επιβάλλονται όταν η μεταβίβαση μονάδας την οποία αφορά μια επενδυτική πράξη συγχρηματοδοτούμενη από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνιστά σημαντική τροποποίηση της πράξης αυτής, κατά την έννοια του άρθρου 30, παράγραφος 4.

24. Επί των προβαλλόμενων με το από 27.10.2023 υπόμνημα του Δημοσίου λόγων το Δικαστήριο επισημαίνει ότι καίτοι η απόφαση περί προδικαστικής παραπομπής (άρθρο 267 εδ. γ’ της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής

Ένωσης), δεν αποτελεί κατά το άρθρο 300 του ν. 4700/2020 οριστική απόφαση, αποφαινόμενη αμετακλήτως για την έννομη σχέση που ήχθη ενώπιον του Δικαστηρίου, όμως, μετά την παραπομπή των προδικαστικών ερωτημάτων, την έκδοση της απόφασης του ΔΕΕ και την επανεισαγωγή της εκδίκασης της υπόθεσης ενώπιον της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν χωρεί στάδιο επανεκτίμησης των λόγων αναίρεσης, καθόσον τούτο στοιχειοθετώντας αναίρεση των νομικών και πραγματικών αποδοχών επί των οποίων εδράζεται η απόφαση περί παραπομπής αλλά και η απάντηση του ΔΕΕ επί των τεθέντων σε αυτό ερωτημάτων, θα ισοδυναμούσε με ανατροπή του υπόβαθρου της όλης διαδικασίας διαλόγου των δύο δικαστηρίων.

25. Στην επίδικη υπόθεση, η επιτόπια επαλήθευση της τήρησης της αρχής της διάρκειας από τη Διαχειριστική Αρχή του ΠΕΠ «Δυτική Μακεδονία 2000-2006», αλλά και ο δικαστικός έλεγχος της απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης από το δικάσαν Τμήμα, διενεργήθηκαν σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 18 παρ. 5 της ΚΥΑ 192249/ΕΥΣ 4057/19.8.2002, βάσει των οποίων η μεταβολή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της ενισχυθείσας επένδυσης εντός πενταετίας από την ολοκλήρωσή της επάγεται άνευ ετέρου και χωρίς συνεκτίμηση των διατάξεων του άρθρου 479 ΑΚ, την ύπαρξη σημαντικής τροποποίησης της ενισχυθείσας επένδυσης. Κατά τη διοικητική δε διαδικασία δεν παρασχέθηκε στην επενδύτρια η δυνατότητα να αποδείξει την έλλειψη συνδρομής των αναγκαίων προϋποθέσεων για την κατάφαση της ύπαρξης τροποποίησης και του σημαντικού χαρακτήρα αυτής, διότι, παρά τα αντιθέτως υποστηριζόμενα από το Ελληνικό Δημόσιο, η αναιρεσείουσα, μετά την επίδοση σε αυτήν της έκθεσης ελέγχου, βάσει της αποδιδόμενης σε αυτήν παρατυπίας, μπορούσε να αντιλέξει μόνον όσον αφορά στη μεταβίβαση ή μη των πάγιων περιουσιακών της στοιχείων, η δε αποδοχή της μεταβίβασης ισοδυναμούσε, χωρίς έλεγχο των λοιπών προϋποθέσεων, με σημαντική τροποποίηση του επενδυτικού της σχεδίου, πολλώ μάλλον καθόσον η τιαυτή απαγόρευση περιλαμβανόταν, ως όρος επιλεξιμότητας, στην απόφαση υπαγωγής αυτού στο ΠΕΠ «Δυτική Μακεδονία 2000-2006».

26. Κατά τα ανωτέρω εκτεθέντα, η διάταξη του άρθρου 18 παρ. 5 της ΚΥΑ 192249/ΕΥΣ 4057/19.8.2002 κρίθηκε από το ΔΕΕ (σκέψη 23 της παρούσας) ως μη συμβατή με το άρθρο 30 παρ. 4 εδ. α' του Κανονισμού 1260/1999. Συνεπώς, η επίδικη απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης, ερειδόμενη επί διάταξης μη συμβατής με το ενωσιακό δίκαιο και άρα μη εφαρμοστέας, ως εκ της αρχής της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου (άρθρο 28 του Συντάγματος) στερείται νομίμου ερείσματος. Τούτου δοθέντος, πρέπει, κατ' αποδοχή του πρώτου λόγου, να αναιρεθεί η πληττόμενη απόφαση για εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή της διέπουσας την επίδικη σχέση αρχής της διάρκειας, όπως καθορίζεται στο άρθρο 30 παρ. 4 εδ. α' του Κανονισμού 1260/1999. Κατά συνέπεια, ο πρώτος λόγος αναίρεσης πρέπει να γίνει δεκτός ως βάσιμος.

27. Δεκτού γενομένου του πρώτου λόγου και δοθέντος ότι εν προκειμένω η μεταβίβαση της ξενοδοχειακής μονάδας από την αναιρεσείουσα δεν εξετάστηκε υπό το πρίσμα της θεσπιζόμενης στο άρθρο 30 παρ. 4 εδ. α' του Κανονισμού 1260/1999 αρχής της διάρκειας, παρέλκει, ως αλυσιτελής, η εξέταση των λόγων που αφορούν (α) στην παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας υπό την ειδικότερη αιτίαση της πλημμελούς αιτιολογίας λόγω της μη εξέτασης των λόγων σχετικά με τη μη ύπαρξη σημαντικής τροποποίησης και τη μη κτήση υπ' αυτής αδικαιολόγητου πλεονεκτήματος και (β) στην παραβίαση των άρθρων 5, 17 παρ. 1 και 25 παρ. 1δ' του Συντάγματος σε συνδυασμό με την αρχή της αναλογικότητας ενόψει της τήρησης εκ μέρους της όλων των μακροχρόνιων δεσμεύσεων.

28. Μετά την παραδοχή της αιτήσεως αναιρέσεως πρέπει να επιστραφεί στην αναιρεσείουσα το παράβολο που κατέθεσε για την άσκησή της (άρθρο 310 παρ. 1 του ν. 4700/2020 «Ενιαίο κείμενο Δικονομίας για το Ελεγκτικό Συνέδριο (...)), Α' 127).

29. Μετά την αναίρεση της προσβαλλόμενης απόφασης, πρέπει να διακρατηθεί η υπόθεση από την Ολομέλεια, καθόσον το πραγματικό της μέρος δεν χρήζει διευκρίνησης και να δικαστεί στην ουσία (άρθρο 176 παρ. 2 του ν. 4700/2020) επί τω τέλει αποδοχής της έφεσης και ακύρωσης της 3411/Α.Πλ. 3704/3.8.2010 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης και ανάκτησης του Υφυπουργού Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, διότι αυτή εκδόθηκε κατ' εφαρμογή του άρθρου 18 παρ. 5 της ΚΥΑ 192249/ΕΥΣ 4057/19.8.2002, ήτοι διάταξης που αντιστέκεται στο ενωσιακό δίκαιο και συνεπώς στερείται νόμιμου ερείσματος.

30. Μετά τη διακράτηση και την εξέταση της υπόθεσης στην ουσία πρέπει, σύμφωνα με όσα ήδη εκτέθηκαν, να γίνει δεκτή η από 22.11.2010 έφεση της εκκαλούσας κατά της 3411/Α.Πλ.3704/3.8.2010 απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης του Υφυπουργού Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας και να ακυρωθεί η πράξη αυτή.

31. Μετά την παραδοχή της έφεσης πρέπει να αποδοθεί στην εκκαλούσα το παράβολο που κατέθεσε για την άσκησή της (άρθρο 310 παρ. 1 του ν. 4700/2020).

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται την από 23.6.2016 (με ΑΒΔ 1266/2016) αίτηση αναίρεσης της ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «...».

Αναιρεί την 444/2016 απόφαση του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Διακρατεί και δικάζει την υπόθεση.

Δέχεται την από 22.11.2010 (με ΑΒΔ 410/2010) έφεση αυτής.

Ακυρώνει ... απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης του Υφυπουργού Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας.

Διατάσσει την απόδοση στην αναιρεσείουσα/εκκαλούσα των κατατεθέντων παραβόλων έφεσης και αναίρεσης. Και

Απαλλάσσει το Ελληνικό Δημόσιο από την εν γένει δικαστική της δαπάνη.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε σε τηλεδιάσκεψη στις 30 Οκτωβρίου 2023, κατ' εφαρμογή του άρθρου 295 παρ. 2 του ν. 4700/2020.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ	Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ	ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΣΕΡΑΦΗ
Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ	
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΣΑΒΒΙΔΗΣ	

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση, στις 8 Ιανουαρίου 2025 (βλ. πρακτικό δημοσίευσης με όμοια ημερομηνία).

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ	Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ	ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΣΑΛΑ